

УДК 378.016

МУЗИЧНЕ МИСЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК СПОСІБ МУЗИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Булатова Л.О.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Розглянуто феномен музичної комунікації як унікальну форму оновлення соціокультурного досвіду, перетворення свідомості і цінностей особистості. Обґрунтовано музичне мислення як механізм комунікативного процесу, як спосіб спілкування, пізнання, творчого розвитку особистості. Показано засоби діалогу в процесі музичної комунікації. Розкрито специфіку мисленнєвого процесу сприймання музики.

Ключові слова: музична комунікація, художньо-комунікативний процес, художня інформація, музичне сприймання, музичне мислення, розуміння музичної інформації, художньо-образний зміст, музична мова, музична інтонація, чуттєвий досвід.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси, які відбуваються сьогодні в світі, висвітлюють необхідність налагодження соціо-культурного діалогу між різними суспільствами, їх цінностями, стратегіями розвитку і взаємодії. Важливу місію у вирішенні цих питань виконує *мистецтво*, яке допомагає осмислити сутність процесів, що відбуваються сьогодні, відчуті зміни в суспільній свідомості і культурних цінностях людей, їх художніх уподобань і смаків. До того ж стає можливим виявити і зрозуміти особливості масових процесів функціонування мистецтва в сучасній культурі, на новому рівні переосмислити та спрогнозувати подальші парадигми її розвитку.

Особливе місце у вирішенні цих питань займає *музика*, як невід’ємна частина культури народу, як спосіб соціального буття, як спосіб образного освоєння оточуючого світу, формування духовно-моральних потенцій людини і суспільства. Здатність музичної культури віддзеркалювати проблеми соціального простору робить її одним із важливих способів осягнення мінливого світу, а також його створення і трансформації. Водночас музика сприяє не тільки адаптації людини до соціуму, набуттю нею знань і уявлень, але й є унікальним засобом самопізнання й самовираження. Отже, музика все активніше входить в систему управління соціумом, збагачення його новими знаннями і досвідом.

В цьому контексті *музична комунікація*, як унікальна форма духовного життя людей, є головною рушійною силою розвитку культури і сприяє збереженню і подальшому розвитку духовної єдності людства, створює суспільно необхідні емоції і переживання. Сьогодні ми спостерігаємо зміни в світосприйманні сучасної людини, появу нових цінностей, оновлення традиційних форм міжособистісної взаємодії. Завдяки емоційній забарвленості художньої інформації розширюються межі пізнання оточуючого світу, активізується усвідомлення його багатства, що робить музичну комунікацію неоціненною у відкритті нових способів освоєння цінностей буття, актуалізації потреби до діалогу з ним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі появу терміну «комунікація» пов’язують з американським соціологом Ч. Кулі, який розглядав комунікацію як передачу в просторі і в часі «усіх символів розуму» [9, с. 379]. В подальшому, особлива увага зверталася науковцями на евристичній функції комунікації, як на важливому факторі формування особистості. Так, Ю. Хабермас відзначав, що комунікація може виступати і як процесуально-

утворювальна форма спілкування, в якій важлива спрямованість на визначення нових цілей, перш за все соціальних, а також на пошук найбільш ефективних засобів їх досягнення. В цьому випадку комунікація носить творчий характер, потенційно евристичний і може викликати певний синергетичний ефект – продукувати нове знання [16, с. 146].

Культурологічна ж сутність комунікації виявляється в тому, що вона є базовим механізмом соціокультурного процесу, забезпечуючи збереження, перетворення і переробку соціального досвіду в культурному просторі і часі [8, с. 10]. На розробку основних концепцій та положень даного наукового напрямку вплинули дослідження М. С. Кагана, Ю. М. Лотмана, А. Моля, Ю. Хабермаса, Ю. А. Шрейдера та ін., в яких висвітлено концептуальні аспекти теорії комунікації, основні проблеми функціонування художньої інформації в постіндустріальному просторі.

В сучасній філософській думці існують різні підходи до розуміння функціонування художньої комунікації на рівні: соціальних структур (М. Маклюєн, теорія масової комунікації) – як процесу впливу на аудиторію художніми засобами; інформаційних структур (Моль, теорія художніх повідомлень) – як процесу інтеграції соціуму та культури засобами «художніх повідомлень»; символічних структур (Кассігер, Уайтхед, С. Лангер та ін.) – як процесу передачі художнього символу, що відкриває можливість семантичного розгляду художньої творчості. [11, с. 5].

Слід відзначити, що сьогодні розуміння художньої комунікації вийшло за межі суто функціонального значення, а всі зміни в культурі відображені в художньо-комунікативних процесах.

В музичній культурі комунікативні форми знайшли своє відображення у працях Б. В. Асаф’єва, Л. А. Мазеля, Є. В. Назайкінського, А. С. Соколова. Різні аспекти вивчення феномену комунікації в музичному діалозі представлені в роботах А. Баренбойма, М. Ш. Бонфельда, Н. С. Діденко, В. В. Медушевського, Ю. Н. Холопова, А. Н. Якупова та ін. Вчені досліджують закономірності музичної мисленнєвої діяльності, співвіднесеність таких понять як «мова», «знак», «код», «символ» у відповідності до музичної сфери. В роботах виявляється специфіка музики як мови, розуміння музичного твору як цілісного матеріально-ідеального утворення [8, с. 16].

Науковцями відзначається, що музична комунікація, як підсистема художньої комунікації являє собою процес активної взаємодії різних

суб'єктів комунікації, які несуть певні особистісні і соціокультурні смисли [8, с. 11]. Підтвердженням цього є дослідження А. Н. Якупова, який здійснює аналіз музичного мистецтва як складної багатоаспектної комунікативної системи в її цілісності і динамічному розгортанні, виявляє структури і функції музичної комунікації, її внутрішні і зовнішні зв'язки, а також піднімає проблеми творчості, сприймання і розуміння музики, ролі музики в суспільно-культурному житті. Вчений розглядає явище музичної комунікації переважно з музикознавчої позиції. Великого значення він надає таким категоріям як «музична мова», «музичний текст», «засоби комунікації» [19].

Сучасна наукова думка музичну комунікацію представляє як багаторівневий процес, який має кілька ступенів комунікації. При цьому наголошується, що всі ці рівні комунікації виявляються у триєдиній природі музики (інтонаційній, естетичній, інтенціональній) і зумовлені єдністю системи «світ-людина-музика» [8, с. 24]. Підкреслюється, що музична мова в цьому складному процесі є засобом спілкування, пізнання, збереження і передачі національної самосвідомості, традицій культури і історії народу.

В цьому контексті особливого важелю, як засобу спілкування людини зі світом, набуває *художнє мислення*, зокрема *музичне*. Музичне мислення забезпечує можливість «відкриття» нового музичного змісту твору, його художньо-образної доміантності, проникнення у сутність музичного явища на основі його присвоєння. При цьому активність мисленнєвого процесу залежить від здатності індивіда «читати» закодовану інформацію, розуміти її смисл. Для того, щоб нова інформація могла бути сприйнятою і зрозумілою, вона має бути концептуалізована у доступних Адресату одиницях і виступати на фоні вже відомого, категоризованого [4, с. 33]. Тобто мова йде про необхідність розуміння індивідом отриманої інформації.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Важливо наголосити, що проблема розвитку *музичного мислення* особистості, як способу художньої комунікації, особливо гостро постає сьогодні в зв'язку з руйнацією традиційної схеми комунікації «автор – музика – слухач – середовище»: по-перше, змінюється головний компонент комунікації – музика, її мова, онтологічний статус; по-друге, значні зміни зазнають суб'єкти комунікації, змінюється їх роль в музичному комунікативному процесі, їх статус і вигляд; по-третє, змінилося середовище комунікації; об'єктом проектування стає не тільки музичний простір, але й самі учасники (суб'єкти) комунікації; зникає межа як між мистецтвом і життям, так і між суб'єктами комунікації [8, с. 40].

Поряд з цим, зміни, які відбуваються в самій музиці на рівні звуковому, енергетичному, логіко-семантичному та смисловому [17, с. 113] спонукають до пошуку *нових підходів* розвитку *музичного мислення* особистості, як основи розуміння художньої інформації. Багатою мірою, як зазначають науковці, це пов'язано з емансипацією звуку («звільнення» тембру і робота з акустичними мікрочастинками). Завдяки комп'ютерним технологіям відкрилася можливість керувати окремими складовими музичного звуку: висотою, тривалістю, динамікою, тембром.

Зміщення стилів і жанрів, мозаїчність і еkleктика стали ознаками сучасного музичного мистецтва [8, с. 41-42].

Отже, з появою нового типу комунікації ускладнюється і *сприймання музики*, її *осмислення*, оскільки звуки, мотиви, фрази перестають бути «кодами» для шифрування і дешифрування музичних значень, смислів, цінностей. Мистецтво стає «типом мислення» і «мисленнєвою практикою», яка пропонує «особливий чуттєвий досвід» [8, с. 43]. При цьому слід зауважити, що інтерактивність, як головна риса сучасної культури, потребує і *нового типу* естетичної свідомості, і *нових способів* організації мисленнєвого процесу.

Саме ці аспекти розвитку музичного мислення є на сьогодні недостатньо дослідженими і вимагають подальшого ретельного вивчення. До того ж науковці не раз наголошували, що процес комунікації не може здійснитися, якщо реципієнт в процесі сприймання твору мистецтва не здатен «ввійти» в систему художнього мислення автора (адекватність сприйняття) і виробити своє ставлення до мистецького явища (прояв власної індивідуальності), що створює необхідні умови для розуміння мистецтва [12, с. 92]. Це свідчить про необхідність пошуку нових механізмів формування музичного мислення особистості.

Мета дослідження. Головною метою цієї роботи є розкрити комунікативну функцію музичного мислення особистості, обґрунтувати його як важливий спосіб пізнання, осмислення і прийняття художньої інформації в мінливих умовах сучасної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Значний внесок в розвиток музичного мислення на теоретичному і практичному рівнях внесли праці В. Брайніна, О. Рафалович, Ф. Брянської, Я. Мільштейна, А. Алексєєва, Т. Родіонової. Психологічні аспекти музичного мислення досліджувалися С. Рубінштейном, Б. Тепловим, Л. Бочкарєвим, Л. Виготським, Є. Назайкінським та ін. Такі науковці як М. Арановський, Б. Асаф'єв, В. Медушевський, В. Холопова, Б. Яворський, Ю. Цагареллі, В. Цуккерман, В. Григор'єв, А. Сохор та ін., розглядаючи культурологічний рівень музичного мислення, вбачали сенс музичного твору в його інтонаціях, жанрі, стилі історико-культурних контекстів певних епох.

Як один із основних критеріїв сформованості культури, музичного сприйняття, естетичного ставлення до дійсності та мистецтва вбачають у розвинутому музичному мисленні сучасні українські вчені О. Щолокова, О. Рудницька, В. Бутейко, О. Костюк. Серед досліджень педагогічного спрямування особливої цінності набувають праці, в яких ретельна увага приділяється розвитку музичного мислення майбутніх педагогів-музикантів під час їх професійної підготовки (Є. Абдулліна, О. Апраксіної, Л. А. Арчажнікової, А. Козир, О. Отич, Г. Падалки, В. М. Подуровського, Н. С. Суислової, Г. В. Ципіна, В. Шульгіної та ін.). Науковці піднімають питання формування музичного сприймання, рефлексії та творчості.

У вітчизняній науці музичне мислення все активніше розглядається через призму *творчої діяльності*. Особливої актуальності і значення у вивченні вказаного феномену сьогодні набули роботи Б. В. Асаф'єва, зокрема його інтонаційна теорія, згідно якої образ дійсності реалізується в музиці за допомогою системи сполучень інтона-

цій, які є головним носієм музичної змістовності, музичної думки. На перший план виходить і соціальний аспект музичного мислення, на якому наголошував в свій час А. Н. Сохор [13]. Як вид комунікативної діяльності музичне мислення представлено в роботах М. Г. Арановського, в яких музичний твір представлений як звукове повідомлення, де передача інформації здійснюється засобами музичної мови [3, с. 98].

Важливо зауважити, що *комунікативна функція* мислення завжди виділялася науковцями як одна з головних. Феномен «музичне мислення» висвітлюється як динамічно-інтегративна властивість особистості, що обумовлюється взаємозалежністю і взаємодією пізнавальної, емотивної, аксіологічної, комунікативної, рефлексивної та перетворювальної його функцій в поліаспектній музичній діяльності. Тобто, музичне мислення являє собою складний процес перетворення звукової реальності в художньо-образну, оскільки музика – це специфічний вид і продукт діяльності художнього мислення в звукових образах. Саме картина світу, тобто об'єктивна дійсність, що має вираження у змістовому середовищі, усвідомлюється особистістю на рівні «слухового споглядання, чуттєвого пізнання, естетичної оцінки й художнього перетворення» [12]. Комунікативний аспект мислення виділяється і в працях Н. Суислової, яка музичне мислення трактує як засіб спілкування людини зі світом за допомогою музики [15].

При цьому слід відмітити, що музичним матеріалом є не просто природний звук, а звук художньо осмислений і відповідним чином перетворений в чуттєво-образний матеріал музичного відображення. Отже, музичне мислення як діяльність, являє собою процес перетворення звукової реальності в художньо-образну. Воно визначається нормами музичної мови, наповнюється «мовним змістом», оскільки його матеріалом стають елементи і правила цієї мови, і постає як «мовне мислення», як реалізація в дійсності специфічної «музично-слухової здібності» [1, с. 91]. Тобто, музичне мислення це продуктивне, творче мислення, яке являє собою єдність трьох основних видів людської діяльності: *відображення, творення і спілкування*.

Водночас, слід звернути увагу на той факт, що комунікативний аспект музичного мислення тісно пов'язаний з діалоговим спілкуванням, яке реалізується в процесі *сприймання* музичного мистецтва, його *осмислення*. Сприймання є необхідним етапом розумового процесу. При цьому культура художнього сприйняття базується на органічному зв'язку інтелектуально-логічних та емоційно-інтуїтивних актів художньо-пізнавальної діяльності.

Сьогодні можна говорити про декілька рівнів пізнання музичного матеріалу – сенсорний, звукове-інтонаційний, емоційно-семантичний, інтегрально-семантичний (евристичний) [5]. Особливо слід зосередитися на єдності *емоційної і інтелектуальної* сторони сприймання музичного твору, *змісті* музичного матеріалу й *особливостях* особистості. Ця єдність зумовлює явище музичного переживання з усіма специфічними і характерологічними особливостями (Іванченко Г. В., Костюк А. Г., Теплов Б. М.) і впливає на розуміння мистецької інформації, здатність її адекватного «прочитування».

Особливо слід зупинитися на такому необхідному елементі комунікативного процесу як ро-

зуміння смислу мистецьких творів. Серед важливих аспектів в цьому процесі маємо виділити формування у слухача *уміння аналізу та інтерпретації* художніх творів [12], які спираються на розуміння змісту музики, досвід мисленнєвої діяльності. Оскільки музичний матеріал допускає різні варіанти розуміння, тому цей процес є індивідуальним, глибоко нюансованим, через «відкриття нового», його осмислення, усвідомлення і осягнення. Результатом спілкування з музикою є *творення себе* під впливом одержаних музичних вражень, набутого досвіду пізнання власних реакцій на музику, осмислення естетичних переживань, розуміння художньо-естетичних позицій на суб'єктивно-об'єктивному рівні. Отже, можна сказати, що музичне мистецтво виконує функцію не тільки спеціально застосованої технології набуття нового знання, але й механізму, що актуалізує рефлексивний характер музичного мислення і здобуває продуктивний розвиток у процесі музичного навчання, практичної художньо-творчої діяльності, самопізнання та самореалізації.

У збагаченні змісту інформації значну роль відіграє накопичення *музично-теоретичних знань*, як основи удосконалення музично-аналітичних умінь, які реалізуються у процесі аналізу структури, фактури, гармонії, стилю музичного твору, у знаходженні конкретних ознак музичного твору [14]. Тобто для розвитку музичного мислення суттєвим є не тільки узагальнення, але й усвідомлення структури музичного твору, закономірного зв'язку елементів, розрізненні окремих деталей.

Здатність до аналізу структури твору позначають також як «почуття форми». Вважаючи його важливим компонентом музичного мислення, науковці визначають його як комплексний розвиток ряду музично-слухових уявлень: елементарних музичних структур, засобів виразності, принципів композиції, композиційного супідрядності частин твору єдиного цілого та їх виразну сутність [6, с. 119]. Важливо, що в основі аналізу форми лежить свідоме, поступове порівняння кожного моменту звучання з попереднім [2].

Отже, музична логіка виявляє себе через широкий комплекс архітектонічних засобів, таких, як форма, лад, гармонія, метроритм тощо. Саме раціонально-логічна основа в музичному мисленні, виводить його за межі області, в якій існують тільки почуттєві відчуття і сприйняття, додає йому якості, характерні для мислення. Тому, освоєння музично-теоретичних понять про музичну мову, стиль, інтонаційно-сміслові особливості музичної форми «захистатиме» сприймання від випадковостей та помилок і сприятиме виявленню внутрішнього смислу і багатства твору, що позитивно впливатиме на *адекватність* комунікативної взаємодії.

Відзначимо, що характерною ознакою музичного мислення є дві вихідні функції – *інтонаційна* (емоційна реакція на інтонацію) і *логіко-конструктивна* (осмислення логіки організації різних звукових структур – від простих до більш складних, умінь оперувати музичним матеріалом, знаходити подібне і відмінне, аналізувати та синтезувати, встановлювати взаємозв'язки). Тобто, діалектична єдність емоційного та раціонального (логічного) складає основу музичного мислення (В. Медушевський).

Погляд на музичне мистецтво як інтонаційне мистецтво [2, с. 189] висвітлює необхідність у розвитку музичного мислення набуття індиві-

дами систематизованого *інтонаційного словника*. В зв'язку з цим, доречним буде акцентувати думку, що процес пізнання художньо-образного змісту музичного твору має спиратися, перш за все, на *інтонаційні*, а потім на аналітичні операції. Це стає особливо важливим в умовах мозаїчності сучасного музичного мистецтва, зміщення його стилів і жанрів, емансипації звукової тканини, її логіко-семантичних змін.

Як вже відмічалось, процес продуктивного спілкування з мистецтвом включає такий важливий момент, як розуміння музичного повідомлення. Художня думка закодована в *музичній мові*, яка представлена певною знаковою системою, що складає *текст* твору. Під час сприймання відбувається декодування знакової системи і сприйняття музичного повідомлення. Проте сьогодні відбувається руйнація традиційних схем комунікації, змінюється сама музика і її мова. Якщо раніше система стійких типів звукоутворень разом з опрацьованими нормами їх застосування дозволяли розуміти музичну мову, усвідомлювати засоби її виразності, то сьогодні мотиви, фрази перестають бути «кодами» для осмислення змісту музики та її цінностей. Тому пізнання смислу музики – це, одночасно, й оволодіння традиційною музичною мовою, де інтонація виступає як основа музичної мови, і як основа музичного мислення, так і набуття *нового слухового досвіду*, оволодіння новим «*мовним запасом*». При цьому слід враховувати, що кожна музична культура породжує свою музичну мову, яка в процесі спілкування з музикою формує музичну свідомість особистості в даному соціальному середовищі.

Маємо звернути увагу ще на одну характерну ознаку музичного мислення – *образність*. Механізмом музичного мислення є діяльність, що забезпечує створення образів, оперування ними, інтерпретація їх в заданому напрямку. Якщо нотний текст і акустичні параметри музичного твору складають матеріальну основу образу, то настрої, асоціації, різноманітні образні відчуття створюють його духовну, ідеальну сторону [7, с. 104]. Отже, музичне мислення це мислення *музично-образними уявленнями*, засвоєними пам'яттю за допомогою музично-інтонаційного слухового досвіду, результату повторних музичних сприйняття [10, с. 117].

Таким чином, продуктивність комунікативно-го процесу в ході сприймання музики забезпечується не тільки усвідомленням певного емоційного тону, до якого через музично-слухові уявлення приєднуються й музично-теоретичні умовиводи, різні асоціації, а й образними порівняннями, їх співставленнями; визначенням зв'язків головного та побічного в загальній драматургії твору, характеристикою специфічних деталей відтворення художнього задуму тощо.

Важливим є той факт, що художня комунікація включає не лише сприйняття смислової домінанти

художнього твору, а його *цінності*, що мають прояв не тільки у авторській майстерності розкриття значення твору для людства та використання технічних засобів його розкриття, але й здатності слухача осмислити і прийняти ці цінності [11, с. 6].

Отже, для результативності процесу музичної комунікації важливого значення набуває виховання здатності до емоційно-образного сприймання музики шляхом усвідомлення інтонації, складних звукових утворень як семантичного знаку музичного змісту, його інтонаційної ідеї (жанр – стиль – твір); збагачення асоціативного фонду [14], нового слухового досвіду.

Висновки і пропозиції. Узагальнюючи слід відзначити, що музичне мислення є аналітико-синтетичною діяльністю і здійснюється під впливом об'єктів зовнішнього середовища, і як всі види мислення має активний характер. Воно представляє собою єдність таких основних видів людської діяльності як відображення (узагальнення, оцінка і перетворення дійсності свідомістю композитора), творення і спілкування.

В процесі музичної комунікації відбувається інтелектуально-творчий взаємозв'язок автора і слухача, передача йому через музичний твір художньої інформації, яка містить певне відношення до світу, художню концепцію, стійкі ціннісні орієнтації. Музичне мислення, при цьому, є основним механізмом, що забезпечує розуміння смислу музичного твору, його прочитання в контексті історії, соціальної реальності, художньої культури, суспільної думки.

Спираючись на особистий досвід, навички музичної діяльності, слухові уявлення і здібності, опановуючи своєрідність мови і форми, особистість, з одного боку, набуває уявлення про образний світ музичного мистецтва, а з іншого, оволодіває механізмом музичної комунікації, удосконалюючи своє сприймання-мислення, корегуючи естетичні пріоритети і смаки, приймаючи та усвідомлюючи нове знання і нові цінності.

Отже, маємо наголосити, що сучасна музична концепція – в контексті художньої комунікації – це нове уявлення про систему цінностей, які формуються на принципах діалогічного мислення, яке сприймає нові умови існування художнього процесу, нового мислення, здатного проникати в сферу самого процесу творчості і тому здатного сприймати проблему культурного наслідування як вічний діалог культур, що не минає ні в часі ні в просторі [18, с. 365].

Поряд з цим, вирішення окресленої проблеми ще потребує подальшого вивчення, оскільки дана робота не розкриває всіх її аспектів. Перспективними можуть стати дослідження особливостей художньої комунікації в контексті творчої інтерпретації музичних текстів; виявлення впливу норм, стереотипів, соціокультурних традицій на «декодування» смислу художніх образів, свободу творчого самовиявлення індивідів тощо.

Список літератури:

1. Азаров Ю. П. Искусство воспитывать / Ю. П. Азаров. – М.: Просвещение, 1985. – 448 с.
2. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс: [Кн. 1,2] / Б. В. Асафьев. – Л.: Музыка, 1971. – 376 с.
3. Арановский М. Мышление, язык, семантика / М. Арановский // Проблемы музыкального мышления: сб. статей / сост. и ред. М. Г. Арановский. – М.: Музыка, 1974. – С. 90-128.
4. Бергельсон М. Б. Прагматическая и социокультурная мотивированность языковой формы / М. Б. Бергельсон. – М.: Университетская книга, 2007. – 320 с.
5. Готсдинер А. Л. Музыкальная психология / А. Л. Готсдинер. – М.: Магистр, 1993. – 263 с.

6. Дмитрієва Л. Г. До питання про активізацію мислення молодших школярів у процесі сприйняття музики / Л. Г. Дмитрієва // Питання професійної підготовки студентів на музично-педагогічному факультеті. – М.: МГПИ, 1985. – С. 104-123.
7. Дубінець І. В. Категорія музичного мислення у психологічній і фаховій літературі / І. В. Дубінець // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки: зб. наук. пр. – Бердянськ: ФО-П Ткачук О. В., 2013. – Вип. 1. – С. 100-112.
8. Корсакова И. А. Музыкальная коммуникация: генезис и историко-культурные трансформации: автореф. дис. на соискание учен. степени доктора культурологии: спец. 24.00.01 – теория и история культуры / И. А. Корсакова. – М., 2014. – 48 с.
9. Кули Ч. Общественная организация / Ч. Кули // Тексты по истории социологии XIX-XX вв.: Хрестоматия / Сост. и отв. ред. В. И. Добренев, Л. П. Беленкова, Т. 30. – М.: Наука, 1994. – 383 с.
10. Михайлов М. Этюды о стиле в музыке: Статьи и фрагменты / М. Михайлов; [сост., ред. и прим. А. Вульфсона; вступ. ст. А. Арановского]. – М.: Музыка, 1990. – 288 с.
11. П'ятницька-Позднякова І. С. Художньо-педагогічна комунікація: структурний аналіз / І. С. П'ятницька-Позднякова // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені О. В. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. – 2012. – Вип. 1.38 (2). – С. 67-70.
12. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька / О. П. Рудницька. – Навч. посібник – К., 2002. – 270 с.
13. Сохор А. Социальная обусловленность музыкального мышления и восприятия / А. Сохор // Проблемы музыкального мышления: сб. статей / сост. и ред. М. Арановский. – М., 1974. – С. 59-74.
14. Спіліоті О. В. Формування музично-інтонаційного мислення майбутніх учителів музики у процесі фахової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання / О. В. Спіліоті. – Київ: Б. в., 2012. – 20 с.
15. Сулова Н. В. Музыкальное мышление и методика его развития у младших школьников / Н. В. Сулова, В. М. Подуровский. – М., 1999. – 124 с.
16. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Ю. Хабермас; [пер. с нем.]. – М.: Наука, 2001. – 380 с.
17. Цареградская Т. В. Музыкальное мышление во Франции конца XX века / Т. В. Цареградская // Музыковедение к началу века: прошлое и настоящее. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2002. – 302 с.
18. Щербакова А. И. Феномен музыкального искусства в становлении и развитии культуры: дис. ... доктора культурологии: 24.00.01 / Щербакова Анна Иосифовна. – М., 2012. – 463 с.
19. Якупов А. Н. Музыкальная коммуникация: история, теория, практика управления: автореф. дис. на соискание учен. степени доктора искусствоведения: спец. 17.00.02 – музыкальное искусство / А. Н. Якупов. – М., 1995. – 48 с.

Булатова Л.А.

Сумской государственной педагогический университет имени А.С. Макаренки

МУЗЫКАЛЬНОЕ МЫШЛЕНИЕ ЛИЧНОСТИ КАК СПОСОБ МУЗЫКАЛЬНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Аннотация

Рассмотрено феномен музыкальной коммуникации как уникальную форму обновления социокультурного опыта, преобразования сознания и ценностей личности. Обосновано музыкальное мышление как механизм коммуникативного процесса, как способ общения, познания, творческого развития личности. Показано средства диалога в процессе музыкальной коммуникации. Раскрыто специфику мыслительного процесса восприятия музыки.

Ключевые слова: музыкальная коммуникация, художественно-коммуникативный процесс, художественная информация, музыкальное восприятие, музыкальное мышление, понимание музыкальной информации, художественно-образное содержание, музыкальная речь, музыкальная интонация, чувственный опыт.

Bulatova L.O.

Sumy State Pedagogical University name by A.S. Makarenko

MUSICAL THINKING OF A PERSONALITY AS A WAY OF MUSICAL COMMUNICATION

Summary

The phenomenon of musical communication as a unique form of social and cultural experience renovation as well as the transformation of consciousness and human's values are considered. Musical thinking as a communicative process mechanism, a way of communication, cognition, creative development of a personality is proved. Means of a dialogue in the process of musical communication is shown. Specific nature of the thinking process of music perception is cleared up.

Keywords: musical communication, art and communicative process, art information, musical perception, musical thinking, musical information understanding, art and imagination content, musical language, musical intonation, sense experience.